

УДК 377/378:664

Тарасюк І. В.*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглядаються трактування поняття «професійна компетентність», які визначені вітчизняними та зарубіжними вченими. Розкриваються основні підходи до структурування професійної компетентності майбутніх фахівців харчової промисловості, зокрема організаційно-педагогічні умови, за реалізації яких у процесі вивчення фахових дисциплін формуватиметься професійна компетентність фахівців-технологів.

Розглянуто компоненти професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників харчової промисловості та педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі харчових технологій.

Автором запропоновано власне бачення формування професійної компетентності фахівців харчової промисловості в умовах професійної підготовки як складної єдності взаємопов'язаних компонентів. Аналізуючи кваліфікаційні вимоги до професійної підготовки фахівців харчової промисловості визначено професійні компетентності, що дозволять забезпечити успішний результат та надати майбутнім фахівцям високий рівень знань, умінь та навичок.

Автором проаналізовано різні підходи до визначення основних компонентів професійної компетентності та схарактеризовано такі компоненти професійної компетентності фахівця харчової промисловості: технологічна, організаційна, аналітична, технічна, контролююча, економічна.

Визначено поняття професійної компетентності фахівця в галузі харчових технологій та акцентовано увагу на тому, що в сучасних умовах виробництва потрібні фахівці з відповідною сучасному рівню науково-технічного прогресу професійною підготовкою, які вміють вирішувати як традиційні задачі, так і завдання проблемного характеру. Майбутнім фахівцям харчової промисловості повинні бути притаманні професійна компетентність і мобільність, комунікабельність та ініціативність, творче мислення й здатність до самоосвіти.

Ключові слова: компетенції, професійна компетентність, структура професійної компетентності, компоненти, критерії, показники, фахівець харчової промисловості, заклад професійної освіти.

На сучасному етапі становлення України потреби її розвитку, вимагають від закладів професійної освіти підготовки висококваліфікованих фахівців згідно з вимогами роботодавців.

Соціально-економічні зміни в країні визначили нові напрями формування професійної компетентності майбутніх фахівців харчової промисловості. Сучасна система підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної освіти є однією з актуальних проблем сьогодення, адже вона повинна відповідати оновленим вимогам і забезпечувати належний рівень готовності майбутніх фахівців до ефективної професійної діяльності.

В умовах динамічних соціальних змін в Україні професійна освіта має бути зорієнтована на підготовку висококваліфікованого конкурентоздатного фахівця, готового до здійснення ефективної професійної діяльності. Серед пріоритетних завдань освітньої політики, що зазначаються в концепції професійно-педагогічної підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, відзначається важливість створення умов для розвитку конкурентоспроможної особистості, необхідність оновлення структури й змісту освіти, розвитку фундаментальності та практичної спрямованості освітніх програм, формування системи безперервної освіти на основі компетентнісного

*© Тарасюк І. В.

підходу [1, с. 4].

Актуальність і доцільність дослідження зумовлені необхідністю вибудовування процесу професійної підготовки, формування професійної компетентності майбутніх фахівців харчової промисловості відповідно до вимог роботодавців та сьогодення.

Окремі проблеми розвитку та методика підготовки майбутніх фахівців харчової промисловості висвітлені в працях вітчизняних та зарубіжних науковців: І. Блажа, В. Бойка, П. Борщевського, Д. Гака, А. Гончара, С. Дусановського, А. Заїнчковського, В. Комарова, Д. Лисецького, М. Ліпатова, В. Лобаса, Ю. Лебединського, Т. Мостенської, О. Онищенко, Б. Панасюка, П. Саблука, І. Сингаївського, В. Слюсаря, В. Трегобчука, Л. Чернюк та ін. Значний внесок у розуміння суті професійної компетентності внесли праці В. Байденко, Н. Бібік, Н. Брюханової, О. Дубасенюк, І. Зимньої, В. Кременя, А. Маркової, О. Локшиної, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторського та ін. Проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців досліджували у своїх працях Т. Лазарева, М. Лобур, Л. Сергеева, Н. Сичевська, Л. Крайнюк, П. Пивоваров, В. Потапов, Л. Сушенцева, О. Щербак, О. Туриця та ін.

Аналіз наукових досліджень із проблеми компетентнісного підходу поставив необхідність визначити структуру професійної компетентності майбутніх фахівців харчової промисловості в процесі їхньої професійної підготовки в закладах професійної освіти.

Мета статті полягає в обґрунтуванні особливостей формування професійної компетентності майбутніх фахівців харчової промисловості в умовах фахової підготовки в закладах професійної освіти.

Цільові орієнтири підготовки фахівця, здатного після закінчення закладу професійної освіти якісно здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог суспільства, сьогодні передбачають формування такої особистості, яка спрямована на ґрунтовне, та креативне вирішення професійних завдань, може виконувати свої обов'язки в сучасних умовах ринку праці, прагне до самовдосконалення й професійного зростання. Очевидно, виникла потреба у створенні умов для вияву індивідуальності особистості, становлення нового стилю її життєдіяльності, формування в майбутнього фахівця умінь самостійно визначати способи здійснення професійної діяльності, є ознакою його компетентності. Особливо ці реалії позначаються на підготовці майбутніх фахівців харчової промисловості, професійна діяльність яких зумовлена вимогами суспільства та ринком праці.

Сьогодні заклади професійної освіти, харчова промисловість та сфера обслуговування потребують висококваліфікованих фахівців, які здатні використовувати знання й уміння в нестандартних ситуаціях, володіють комунікативною та технологічною культурою, відчувають необхідність у постійному професійному зростанні. Особливу увагу роботодавці звертають на професійні й ключові компетенції фахівців, а також на їхні особистісні й професійно важливі якості [18, с. 58].

У науці відомі спроби структурування професійної компетентності майбутніх фахівців, хоча однастайності в поглядах не спостерігається. Аналіз сучасних дослідницьких підходів до змісту поняття «професійна компетентність» показав, що ця проблема нині активно вивчається вітчизняними й зарубіжними науковцями, які вкладають у його трактування різний зміст.

Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних учених дозволяє визначити такі трактування поняття «професійна компетентність»:

- найвищий рівень професійної діяльності, система ціннісних орієнтацій [11, с. 20; 13, с. 85];
- комплекс якостей особистості (знань, умінь, навичок), що забезпечують успішну реалізацію професійних функцій [14, с. 66; 1, с. 83; 20, с. 34-35];

- здатність кваліфіковано виконувати різні види робіт у межах професійної діяльності, досягати високих результатів на основі здобутих знань, умінь і навичок [1, с. 48; 5, с. 32];

- узагальнювальний результат освітньо-професійної підготовки, відповідність вимогам професії, рівень професійності фахівця [15, с. 67; 19, с. 216];

- інтегральна якість особистості, результат та якість навчання [9, с. 8; 16, с. 52];

- сукупність різних видів компетенцій [6, с. 54; 1, с. 56-57].

Нам імпонує підхід до структурування професійної компетентності Е. Зеєра, який виокремлює такі основні компоненти:

- соціально-правову компетентність — знання та вміння у сфері співпраці з громадськими інститутами та людьми, а також володіння прийомами професійного спілкування й поведінки;

- спеціальну компетентність — підготовленість до самостійного виконання конкретних видів діяльності, уміння вирішувати типові професійні завдання й оцінювати результати своєї праці, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння за фахом;

- персональну компетентність — здатність до постійного професійного зростання та підвищення кваліфікації, а також реалізація себе за фахом;

- аутокомпетентність — адекватне уявлення про свої соціально-професійні характеристики й знання технологій у подоланні професійних деструкцій [7].

Важливим для розуміння феномену професійної компетентності є думка науковця про те, що така компетентність є однією з підструктур професійно обумовленої структури особистості фахівців, яка належить до цієї структури разом з іншими підструктурами, зокрема, такими, як:

- професійна спрямованість особистості, яка передбачає спрямованість на досягнення та успіх, готовність до кооперації, корпоративність, надійність, професійний менталітет тощо;

- професійно важливі якості, до яких належать сумлінність, рефлексія, самостійність, відповідальність, соціальний інтелект, оцінювальні й прогностичні здібності, комунікативні здібності, професійна мобільність, здатність до вирішення проблем тощо;

- професійно значущі психофізіологічні властивості, наприклад, працездатність, ручна вправність, психомоторні уміння, добре розвинений «окомір» тощо [там само].

Структура професійної компетентності сучасного фахівця із технології харчування містить багато компонентів. Саме вони визначають рівень сформованості вмінь та навичок майбутніх спеціалістів, забезпечують здатність до виконання виробничих функцій і типових задач діяльності [22].

Формування професійної компетентності фахівців-технологів у галузі харчових технологій у процесі вивчення фахових дисциплін буде ефективним за реалізації таких організаційно-педагогічних умов: реформування вищої професійної освіти, яке ґрунтується на реалізації основних напрямків сучасної професійної освіти (гуманітаризація, демократизація, інформатизація, розвиток професійної мобільності й творчого потенціалу майбутнього фахівця) [12, с. 10].

Формування професійних компетентностей учнів здійснюються ПТНЗ відповідно до державних стандартів професійної підготовки з професій, на які вони розроблені, у разі відсутності – за кваліфікаційними характеристиками. Реалізація випускниками ПТНЗ здобутих професійних компетентностей на ринку праці є, на наш погляд, індикатором ефективності діяльності педагогічного колективу й показником розвитку навчального закладу [17, с. 11].

О. Вдовенко, аналізуючи різні підходи до визначення основних компонентів професійної компетентності, зокрема, В. Свистун, Т. Шамової, В. Ягупова та ін., виокремлює компоненти професійної компетентності майбутніх кваліфікованих

робітників харчової промисловості:

- освітню компетентність, яка відображає обсяг знань у галузі харчової промисловості, їхній взаємозв'язок із майбутньою професією, здатністю самостійно аналізувати процеси професійної діяльності;

- соціальну компетентність, яка відображає здатність до професійного спілкування, готовність до відповідальності за результат своєї діяльності;

- загальнопрофесійну компетентність, яка відображає професійні знання, уміння й професійні навички, які сформовані в результаті навчання в професійно-технічному навчальному закладі та в процесі набуття професійного досвіду;

- спеціальну професійну компетентність, тобто готовність самостійно виконувати професійні обов'язки, уміння оцінити результат своєї діяльності, здатність набувати нові знання, уміння й навички в процесі професійної діяльності;

- індивідуальну компетентність, яка відображає готовність до постійного самовдосконалення, саморозвитку, постійного підвищення своєї кваліфікації протягом життя, творчого підходу до професійної діяльності [3].

За результатами досліджень Ю. Гвоздецької та І. Філімонової [4], визначено наступну низку педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі харчових технологій :

- забезпечення систематичної позитивної мотивації до оволодіння майбутньої професії;

- проектування змісту дисциплін циклу фахової підготовки;

- використання інноваційних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів;

- формування особистісних та професійних якостей особистості майбутнього фахівця;

- оволодіння практичним досвідом здійснення майбутньої професійної діяльності.

На нашу думку, компетенції – це вимоги до підготовки майбутнього фахівця харчової промисловості, необхідні для продуктивної виробничої діяльності. Набуття компетенцій повинно розглядатись у межах професійної діяльності фахівця харчової промисловості, його виробничих завдань та посадових обов'язків.

Аналізуючи кваліфікаційні вимоги до професійної підготовки фахівців харчової промисловості, можемо визначити професійні компетенції, відображені на рис. 1.

Уважаємо, що професійна компетентність фахівців харчової промисловості формується в результаті засвоєння вказаних вище видів професійної діяльності. При цьому зазначимо, що професійна компетентність – це вміння застосувати знання, уміння і професійні якості, набуті та сформовані в процесі навчання, у професійній діяльності.

Професійна компетентність фахівця в галузі харчових технологій – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що передбачає досконале володіння теоретичними й практичними знаннями, навичками, уміння застосовувати їх у процесі професійної діяльності, здатність творчо й нестандартно вирішувати проблеми, нести відповідальність за наслідки своєї роботи, а також професійне зростання шляхом постійного саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти.

У сучасних умовах виробництва потрібні фахівці з відповідною сучасному рівню науково-технічного прогресу професійною підготовкою, які вміють вирішувати як традиційні задачі, так і завдання проблемного характеру. Майбутнім фахівцям харчової промисловості повинні бути притаманні професійна компетентність і мобільність, комунікабельність та ініціативність, творче мислення й здатність до самоосвіти, тому на перший план за своєю актуальністю виходить проблема формування професійної спрямованості майбутніх фахівців.

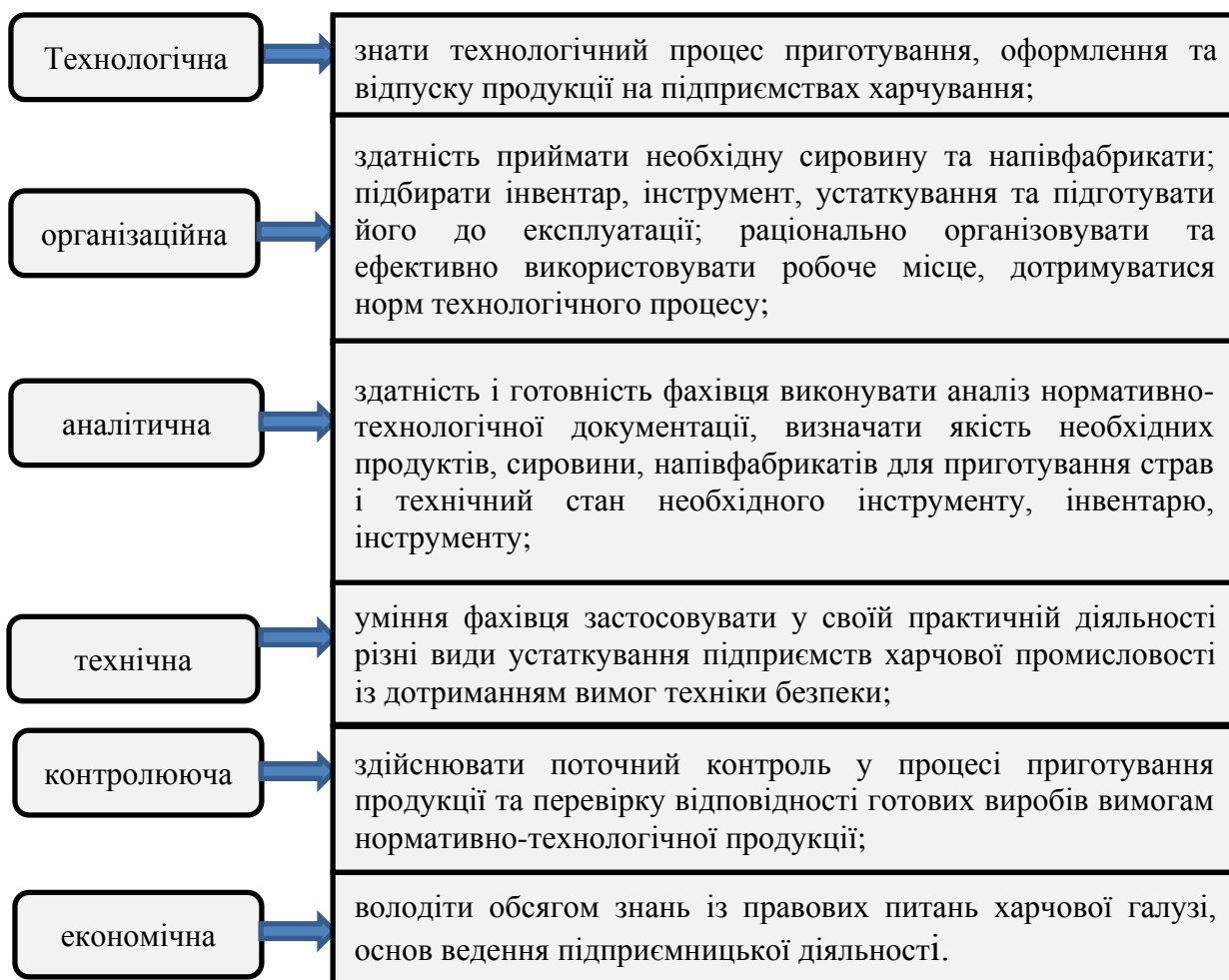

Рис. 1. Професійні компетенції майбутніх фахівців харчової промисловості

Аналіз результатів дослідження засвідчує важливість продовження вивчення проблеми формування професійної компетентності в майбутніх фахівців харчової промисловості.

Отже, можна зробити висновок, що сьогодні виникає необхідність зміни стратегічних, глобальних цілей освіти, перестановки акценту зі знань фахівця на його людські, особистісні якості, що постають водночас і як ціль, і як засіб його підготовки до майбутньої професійної діяльності. Нова освітня парадигма за пріоритет професійної освіти розглядає орієнтацію на інтереси особи, на становлення її ерудиції, розвитку самостійності в здобутті знань, тобто на компетентнісний підхід до освіти.

Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на теоретичне обґрунтування сучасних підходів підготовки конкурентоздатних фахівців харчової промисловості в умовах закладів професійної освіти.

Література:

1. Безпалько О. В. Соціальна психологія: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр учб. літ-ри., 2009. С. 56-57.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики* / ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 47-53.
3. Вдовенко О. І. Формування професійної компетентності у кваліфікованих робітників харчової промисловості. *Основні напрями розвитку педагогічної науки: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (Харків, 21-22 жовт. 2016 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 75-78*

4. Гвоздецька Ю. В., Філімонова І. А. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі харчових технологій у процесі фахової підготовки. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/8528/1/Gvozdecka_Filimonova.pdf.
5. Горішна Н. М. Професійна компетентність соціального працівника як складова його фахової підготовки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2009. № 16-17. С. 114-117.
6. Діденко Т. П. Професійна адаптація майбутніх фахівців як основа успішної навчально-професійної діяльності в умовах ВНЗ. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*: зб. наук, статей. Ялта: РВНЗ «Кримський гуманітарний університет». 2014. С. 54-55.
7. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: учеб. пособ. Москва: Москов. психол.-социал. инстит., 2005. 216 с.
8. Кічук Н. В. Компетентність саморозвитку майбутнього фахівця: особистісно-орієнтовані технології формування у вищій школі. *Науковий вісник Миколаївського державного університету*. Миколаїв. 2006. Вип. 12. Т. 1. С. 80-87.
9. Коваль В. Особистість, яка здатна будувати життя: підручник для директора. 2009. № 10. С. 2-10.
10. Концепція розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні: проект / керівник авт. кол. О. Е. Коваленко. Харків: Укр. інж.-пед. акад. 2004. С. 19-20.
11. Кузьмина Н. В. Психологическая структура деятельности учителя. Гомель: Гомельс. держ. унів, 1976. С. 183.
12. Курлянд З. Н. Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 390 с.
13. Лугова В. М. Мотивація саморозвитку та управлінська компетентність керівників підприємств. *Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону*: зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конфер. (Красноармійськ, 20 груд. 2012 р.). Красноармійськ: Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ, 2012. Т. 1. С. 84-86.
14. Мазур О. Л. Формування професійної компетентності педагогів. *Директор школи*. 2013. № 9. С. 64-93.
15. Маркова А. К. Психология труда учителя. Москва: Просвещение. 1993. 192 с.
16. Семенова А. В. Розвиток професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання (інтерактивний тренінг): навч.-метод. посіб. Одеса: СВД Черкасов М. П., 2006. 130 с.
17. Сергеева Л. М. Праксеологічні засади розвитку професійної освіти і навчання. *Проблеми та перспективи розвитку робітничих професій у Чернівецькій області: застосування новітніх технологій у навчанні*: зб. статей обласної наук.-практ. конф. Чернівці: ЧВКУ КНТЕУ, 2016. С. 175-183.
18. Ткачук С. І. Особливості формування професійної компетентності майбутніх фахівців-технологів у галузі харчових технологій в умовах професійної підготовки. *Вісник Чернівецького національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2016. Вип. 137. С. 58-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_137_16.
19. Трифонов Е. В. Психофизиология человека. *Англо-русская энциклопедия*. 2009. № 13. 317 с.
20. Троцько Е. В. Теоретичні та методологічні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних закладах: автореф. дис. ... д-ра. пед. наук 13.00.09/ Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПНУ. Київ, 1997. 54 с.
21. Філімонова І. А. Структура професійної компетентності у підготовці майбутніх фахівців у галузі харчових технологій. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 140-146.
22. Яковчук О. Л. Структура професійної компетентності техніків-технологів з технології харчування. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Херсон: ХДУ, 2016. Вип. LXXIV. Т. 2. С. 181-186.

Tarasiuk I. V.

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCY OF FUTURE FACTORS
OF FOOD INDUSTRY IN PROFESSIONAL PREPARATION CONDITIONS

The article deals with the interpretation of the concept of «professional competence», which are defined by domestic and foreign scholars. The main approaches to the structuring of professional

competence of future specialists in the food industry, in particular, organizational and pedagogical conditions, for implementation of which, in the process of studying professional disciplines, will form the professional competence of technologists.

The components of professional competence of future skilled workers of the food industry and pedagogical conditions of formation of professional competence of the future specialist in the field of food technologies are considered.

The author proposes his own vision of the formation of professional competence of food industry specialists in conditions of professional training as a complex unity of interconnected components. Analyzing the qualification requirements for the professional training of food industry experts, professional competencies are defined, which will ensure a successful outcome and provide future specialists with a high level of knowledge, skills and abilities.

The author analyzes various approaches to determining the main components of professional competence and describes the following components of professional competence of a food specialist: technological, organizational, analytical, technical, controlling, economic.

The concept of professional competence of a specialist in the field of food technologies is defined and attention is paid to the fact that in modern conditions of production specialists with the appropriate level of scientific and technical progress with professional training who are able to solve both traditional tasks and problem of problem character are required. Future specialists in the food industry should be characterized by professional competence and mobility, communicability and initiative, creative thinking and self-education.

Key words: competence, professional competence, structure of professional competence, components, criteria, indicators, food industry specialist, institution of vocational education.

Дата надходження статті: «18» листопада 2017 р.

УДК 378.147:796.011.3

Федорець В. М.*

**АНТРОПОЛОГІЧНИЙ І ЗНАННІСВИЙ ВИМІРИ ВИКОРИСТАННЯ
ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ
ТА МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

У статті розкриваються методологічні, методичні, антропологічні й знаннєві аспекти використання феноменологічної філософії для формування методології й методики розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури в умовах післядипломної освіти. Як основа антропологізації, онтологізації та технологічного спрямування в цій педагогічній системі застосовується феноменологізація знань, мислення, а також самої здоров'язбережувальної компетентності та освітніх практик і досвідів збереження здоров'я. Центральною проблематикою є феноменологізація здоров'язбережувальних знань, яка визначається як інтегративна методологічно-світоглядна й епістеміологічно-педагогічна операція, спрямована на формування ефективних шляхів використання знань про здоров'я, які репрезентуються у форматі певних феноменів. Феноменологізація знань про здоров'я реалізується шляхом феноменологічно орієнтованого та специфікованого застосування систем пізнавальних процесів і розглядається як необхідна онтогносеологічна умова та складова методології розвитку здоров'язбережувальної компетентності. Система методологічно-світоглядних й епістеміологічно-педагогічних операцій, які використовуються під час феноменологізації розглядається нами як гуманітарна технологія феноменологічно орієнтованої трансформації знань. Актуалізація феноменологічного підходу розглядається як методологічна й гносеологічна умови, які сприяють розкриттю й формуванню здоров'язбережувальної інтенціональності педагога. Для формування ціннісного ставлення до здоров'я в системі здоров'язбережувальних знань і в практиках формування компетентності нами

*© Федорець В. М.